

Barjanski travniki – smrtonosni privid

// Tomaž Jančar

1: Koscec (*Crex crex*) je izjemno občutljiva travniška ptica. foto: Iain Leach

2: »Zreli travnik« – zanimiv tako za gnezdenje travniških ptic kot tudi za košnjo foto: Tomaž Jančar

3: Popisno območje na Ljubljanskem barju

4: Raba tal na Ljubljanskem barju: travniki (svetlo zeleno), njive (rjavo), druga raba (temno sivo)

5: Pokošenost travnikov na Ljubljanskem barju v času prvega popisa: nepokošeni travnik (svetlo zeleno), košeni travnik (olivno zeleno), popašeni travnik (rumen)

6: Pokošenost travnikov na Ljubljanskem barju v času drugega popisa

7: Pokošenost travnikov na Ljubljanskem barju v času tretjega popisa

V zadnjih letih se srečujemo z zaskrbljujočim upadanjem populacij ptic kmetijske krajine. Še posebej slabo gre travniškim vrstam, ki so med letoma 2008 in 2014 upadle za dramatičnih 37,2 %, kar pa ni nič nenavadnega. Vedno znova smo namreč priča preoravanju barjanskih travnikov, ničkolikokrat pa se nam zgodi, da opazujemo pokošeni travnik celo na mestu, kjer smo še nekaj dni pred tem popisali pojočega kosca (*Crex crex*). V nasprotju s temi opažanji pa nas kmetijski strokovnjaki na sestankih prepričujejo, da se površina travnikov na Barju celo povečuje. Kakšna je torej resnica?

Pregled pokošnosti travnikov na Ljubljanskem barju

Tudi pri travniških pticah se je izkazalo, kot že večkrat prej, da ni dovolj, da opravljamo le monitoring populacij ptic, ki ga financira država. Za učinkovito varstvo moramo zagotoviti tudi lastne raziskave stanja življenjskega prostora in rabe tal, saj so uradne državne evidence za potrebe varstva narave pogosto neuporabne.

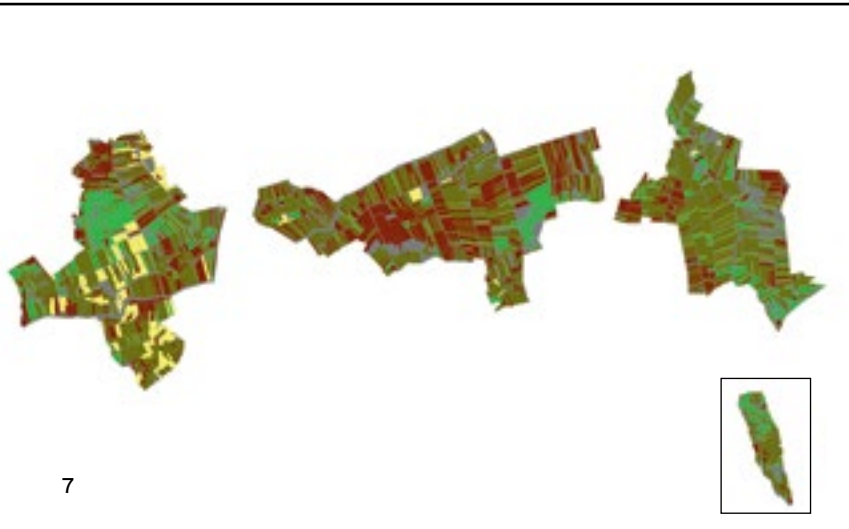
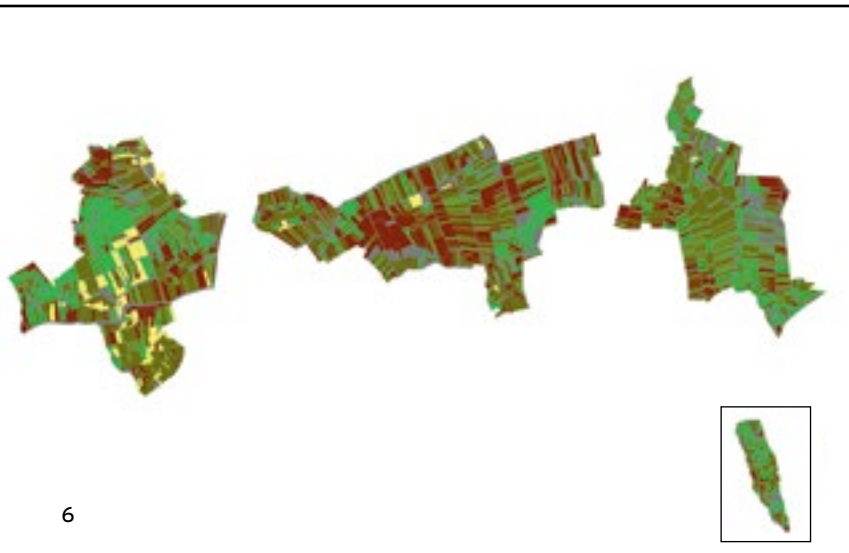
Leta 2014 smo zato na Ljubljanskem barju opravili obsežen popis stanja rabe zemljišč. Pri tem je sodelovalo 17 zaposlenih in prostovoljcev treh organizacij: DOPPS, Zavoda RS za varstvo narave ter Javnega zavoda Krajski park Ljubljansko barje. Osnovni namen popisa je bil ugotoviti, koliko travnikov na Barju še imamo in kdaj se pokosijo. Popisali smo 3.269 hektarov zemljišč na osrednjem delu Barja, kar pomeni 26,4 % površine Posebnega zaščitenegega območja (SPA) Ljubljansko barje. Osredotočili smo se na tista območja, kjer je bilo leto prej popisanih največ koscev.

Zemljišča smo ob upoštevanju koščevih gnezditvenih navad popisali trikrat. Prvič med 20. in 25. majem, ko prve samice pričnejo z valjenjem jajc, drugič v času izvalitve mladičev prvega legla med 15. in 20. junijem in tretjič med 9. in 14. julijem, ko so le najzgodnejši že sposobni letenja. Če je torej travnik prvič pokošeno pred sredino julija, je majhna verjetnost, da bodo tam izvaljeni mladiči koscev sposobni ubežati rotacijski kosilnici. Ali če povemo drugače: travniki, ki so bili prvič pokošeni ali popašeni še pred našim tretjim popisom, koscu ne omogočajo uspešne gnezditve.

Travnikov na Barju je veliko, a večina izmed njih je za ptice neuporabna

Raziskava je pokazala, da je na popisnem območju 61 % travnikov in 23 % njiv. Preostalih 16 % zemljišč gre na račun preostale rabe, npr. cest, naselij, mejic, gozdičev, vode, zemljišč v zaraščanju itd. Popisali smo torej kar 1.984 hektarov travnikov, kar je na prvi pogled videti več kot spodbudno. Naš popis je torej potrdil podatke kmetijcev, da je travnikov na Barju še vedno veliko.

Žal pa je bilo tako lepo videti le na zunaj. Z nadaljnimi popisi se je večina travnikov kot življenjski prostor izkazala za praktično neuporabna. Že ob prvem popisu v drugi polovici maja – torej v času, ko kosci ravno začenejo valiti – je bilo pokošanih in pašenih kar 13 % travnikov (259 hektarov). V času drugega popisa sredi junija je delež takih travnikov narasel na 55 % (1.084 hektarov), pri tretjem popisu, še pred sredino julija, pa kar na 76 % (1.511 hektarov). Več kot tri četrtine travnikov torej koscu ne omogočajo uspešne gnezditve niti za prvo leglo, kaj šele za drugo. Velika večina barjanskih travnikov je za kosca le privid, ki postane poguben, če se ptica odloči gnezdititi na njem.

Stanje pa je v resnici še veliko slabše. Številni travniki, ki v tretjem popisu še niso bili pokošeni, so bili za gnezdenje kosca neprimerni. Nekateri so imeli zaradi močnega gnojenja za kosca pregosto in previsoko travo, drugi niso bili trajni travniki, pač pa pravzaprav travne njive, ki so del kolobarjenja in se vsakih nekaj let zamenjajo iz travnikov v njive in obratno.

V letošnjem letu bomo popis ponovili, saj tako dobivamo dragocene podatke o vzrokih slabega stanja travniških ptic. Vsem, ki ste pomagali pri lanskem popisu, se toplo zahvaljujem za pomoč. Hkrati pa vse dosedanje in nove sodelavce vabim, da se udeležite letošnjega popisa ter se prijavite avtorju tega prispevka na telefon 041 750 275. •

Viri:

- Božič, L. in sod. (2007): Kosec, varuh vlažnih travnikov. DOPPS, Ljubljana.

→ Kodeks slovenskih ornitologov

Vsak slovenski ornitolog, opazovalec in proučevalec ptic naj:

- pred vsemi interesi zastopa interese narave in varstva ptic,
- pri svojem delu in tudi sicer ne vznemirja ptic po nepotrebnem in jim ne škoduje; prav tako naj ne ogroža drugih živih bitij in narave,
- ne jemlje ptic iz narave in jih ne zadržuje v ujetništvu,
- bo pri fotografiranju ptic in narave obziren; ogroženih vrst naj ne slika v gnezdu,
- vestno beleži vsa opažanja in skrbi, da se podatki po beležkah ne postarajo,
- sodeluje s kolegi, jim pomaga pri delu in skrbi za dobre odnose z njimi.